

ספרי זהרונים

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
משוערוי ושיחותי של
רבי מנחם מענדל פערנץ שליט"א
פרשת תרומה

שבת קודש
אבסוף ניגם שבת
בקדושת השבת וסגולתה

בגימטריא שלשים ואחת. וזהו שאנו אומרים 'א-ל מלך יושב על כסא רחמים', כי בא-ל שעות אלו שמשעה ששית בערב שבת ועד למוצאי שבת, יושב הבורא על כסא רחמים. מהעובדה שמצא רבנו האריז"ל רמז לתוספת שבת בתפלת 'אל מלך יושב על כסא רחמים' הנאמרת בעתות תשובה וימי רצון, יש להסיק כי אף יום השבת זמן מסוגל הוא לתשובה ולתיקון המעשים, ורמז יש לכך מדין תוספת שבת הגלמוד במסכת ראש השנה (ט) מדין תוספת יום הכפורים בו נאמר לישראל (במדבר יד כ) 'סלחתי כדברך'.

ידי ממהרה

ועל פי זה נבוא להעמיק עוד בשייכות יום השבת ליום הכפורים. לאחר שחטאו ישראל בעגל ושוב בתשובה לפני הבורא, הם עמדו וצפו לבשורה על קבלת תשובתם וחזרת השראת השכינה, שבאה לידי ביטוי בציווי על הקמת המשכן. אחרי מתן תורה עלה משה רבנו למרום לארבעים יום לקבל את הלוחות, אך כאשר ירד מן ההר וראה את העגל ואת המחולות שבר את לוחות הברית לעיני כל ישראל. לאחר מכן עלה בשנית לשמים למשך ארבעים יום, ולבסוף בראש חמש אלול עלה בשלישית, וימים אלו היו ימי רצון ופיסו, עד שבסופם, ביום הכפורים, נענה לו ה' יתברך ואמר 'סלחתי'. ומיד למחרת יום הכפורים הקהיל משה את בני ישראל אליו, ואמר לפניכם את ציווי ה' על המשכן.

ועוד קודם שהורה להם להביא מנדבתם למלאכת הקודש, הקדים להם את מצות השבת. כמו שנאמר (שמות לה א-ג) 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם. ששת ימים תעשה מלאכה ובוים השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה'. כל העשה בו מלאכה יומת'.

רק לאחר מכן נאמר (שם פסוקים ד-ה) 'ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל קחו לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר. קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומות ה' זהב וכסף ונחשת'. ופסוקים אלו נאמרו למחרת יום הכפורים, כשירד משה מן ההר, וכפי שפרש רש"י. הקדים הכתוב אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת. הרי לנו שקיים קשר בל ינתק בין שבת ליום הכפורים, אשר מחמתו נצטוו

על התורה
שלהבות קודש והגינות חכמה
מפרשת השבוע

היכלת בתענוגות בני האדם, כדי שלא ימשך אחריהם ויתבטל מעסק התורה, כי כך דרכה של תורה פת במלח תאכל (אבות פ"ו מ"ד).

במשנתם של רבותינו הקדושים מאורי החסידות זיע"א היתה האכילה לשם שמים אחת מהיסודות והשערים לכנוס בהיכלה של עבודת הבורא יתברך. כל מי שדרך על מפתן החסידות בקי ורגיל הוא בעבודת קודש זו המלמדת האדם להציב לעצמו גדרים וסיגים באכילתו ולהתנור מאכילת מטעמים בעלמא שאינם תורמים מאומה לחיזוק הגוף לעבודת הבורא.

צדיקי החסידות היו מלמדים את הבאים במחיצתם דעת ומסייעים בעדם לגבור על כל אותם משיכות הייצר וחילותיו, ממאסים בעיניהם את תענוגי העולם הזה, ומכוונים את נתיבותיהם בדרך העולה בית קל.

ומעשה באחד מחסידי הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זיע"א שהיה עוסק בתורה ועבודה ובחסידות, אלא שהרגיש בו רבו כי חסרה לו עדיין שלימות בנושג זה של אכילה לשם שמים, וביקש לעמוד על ימינו ולהאיר את עיניו עד כמה מגונה היא תאוות האכילה, ועד כמה היא עומדת לו לרועץ בהתעלותו בעבודת הבורא.

הזמינו הרבי לסעוד יחד עימו את ארוחת הבוקר. החסיד לא ידע את נפשו מרוב שמחה והתרגשות, והלוא לאו מילתא זוטרתא היא להסב יחד עם הרבי לסעודה, ומי יודע שמא אף יזכה לשמוע ממנו אי אלו דברי תורה במהלכה. הוא ספר בקוצר רוח את השעות שנותרו לו עד לסעודה, כאשר הוא מכין את עצמו בסילודין לקראת האירוע המרגש.

ואכן בהגיע השעה היעודה נכנס החסיד אל חדרו של הרבי. שם כבר המתין לו הרבי והורה לו בידו ליטול את ידיו לסעודה ולהסב אל השולחן. מבט חטוף על השולחן הבחיר לו כי לא מצפה לו כאן סעודה ארוכה, שכן כל מה שהיכל לא היה אלא כיכר לחם שיפון בלתי מנופה, מלח וסכין.

עד מהרה התנער החסיד מההרהורים אודות כך 'הרי לא הגעתי לכאן בשביל לאכול ולשבוע, כי אם להסתופף בצל קדוש של הרבי' הזכיר החסיד לעצמו תוך כדי שנטל את ידיו לסעודה. הרבי נטל את ידיו ובירך ברכת המוציא ככוונה ודביקות. לאחר מכן הכניס לתוך פיו כזית מפורסת המוציא, והושיט לחסיד פרוסה מהלחם.

בשקט שנוצר נשמע היטב קולו המייסר של הרבי, מוכיח את עצמו בשבט לשונו כדרכו בקודש:

'מלך, מלך, ראה איך אתה אוכל, ובאיזו תאוה מנגנה אתה לועס הלחם, הלוא אתה מתאוה

שו"תנו של אדם

ועשית שלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו. וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב. ועשית לו מסגרת טפח סביב ועשית זר זהב למסגרתו סביב... ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד' (שמות כה כג-ל).

הרה"ק הבית ישראל מגור זיע"א היה דורש פסוקים אלו שנאמרו אודות שולחן לחם הפנים שבמשכן, ומוציא מהם רמזי התעוררות בענין עבודת האכילה בקדושה ובטהרה, וכה דיבר בקדשו (תש"ט):

לדבריו מלחם הפנים הקדוש נמשך סיוע לאדם שתהא אכילתו בקדושה כראוי, ולכל ימשך אחר העולם הזה ותאוותיו, שהלוא הלחם הוא עיקר מזון האדם, וכן השולחן מרמז על אכילה. ועל כן אומר הכתוב 'ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד' לרמז שאכילת האדם עבודת קודש היא שצריכה להיעשות לפני הבורא יתברך, כעין דברי הפסוק 'זה השולחן אשר לפני ה'.

והוא מסמך על כך את דברי הגמרא (ברכות גה). הדורשת את הפסוק 'המזבח עץ שלוש אמות גובה, וגו' ודבר אלי זה השולחן אשר לפני ה', פתח במזבח וסיים בשלחן, רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרויהו: כל זמן שבת המקדש קיים - מזבח מכפר על ישראל, ועכשוי - שולחנו של אדם מכפר עליו. ומבאר שכאשר האדם אוכל לשם שמים, אזי השולחן מכפר עליו.

ובזאת יש לברר את לשון הכתוב 'לפני תמיד' שענין השולחן קיים בכל עת ועידן, אם בשולחן שבבית המקדש, אם בשולחן האדם בסעודתו בביתו.

ובמקום אחר הוסיף והביא את דברי המדרש 'עד שיתפלל את שייכנסו דברי תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו'. וביאר שעל כך מרמזת מסגרת השולחן שעל האדם להציב לעצמו גדרים וסיגים באכילתו ולהיזהר לבל יתגשם חלילה וחס.

את שורש הדברים אנו מוצאים כבר בספר 'כלי יקר' שמבאר את הסיבה שמידת גובה השולחן היא אמה וחצי, ולא מידה שלמה, כדי לרמז לאדם שישבר תאוותו הגופנית ולא ימלא את גופו במעדנים, אלא יאכל לשובע נפשו והמתור 'חרים'. ומחמת כן אנו מוצאים פעמים רבות בתורה שזכור לשון שביירה אצל לחם, לרמז על כך שמידת היושר היא שלא ימלא האדם את כרסו באכילה ושתייה. וכפי שכותב שולחן קדוש:

'זה טוב לאדם הן מצד הרפואה שלא ימלא האצטומא מאכל כאשר יוכל שאת כי דבר זה מזיק אל העכול, אלא יחסר כמו שליש מכדי שביעה, וזה יסוד לכל בריאות האדם. הן מצד מצות ה' כי אין טוב לאדם כי אם למעט בכל

ישראל על השבת דוקא למחרת היום הקדוש, ולשניהם שייכות למצוות המשכן.

היא דאיהו

ביארו רבותינו בספרים הקדושים כי הטעם לכך שהקהיל משה את כל עדת בני ישראל כדי לצוותם על המשכן, הוא כדי להורות לישראל שלא יוכלו לבנות את המשכן אלא אם כן יצטרפו זה לזה כלם יחד בלב אחד. וביאור הדבר, על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל במסכת עבודה זרה (ד:): שלא עשו ישראל את העגל אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, כי באמת גבורים ושליטים היו ישראל ביצרים ולא היה ראוי שיתגבר עליהם, אלא גזרת מלך היתה שישלוט בהם כדי ללמד לדורות כחה של תשובה אף על החטא הגדול ביותר, ואם יבוא אדם ויפקפק בכך, יאמרו לו 'לכך אצל צבור', הם דור המדבר שעשו את העגל. מבאר כי ישנו סדר לתשובת הציבור, וסדר זה נלמד מתשובתם של ישראל אחר חטא העגל.

עוד דרשו חכמינו (שם ה.) את הנאמר (תהלים פב ו-ו) 'אני אמרתי אלוקים אתם ובני עשיתם כלכם. אכן כאדם תמותו', כי קודם חטא העגל נחשבו ישראל למלאכים, ויצאו לחירות מהיצר הרע וממלאך המוות, ומאחר שקלקלו מעשיהם נתקיים בהם 'אכן כאדם תמותו', וחזר המוות לשלוט בעולם. מעתה יש לומר, שכל הצורך במלאכת המשכן היה רק לאחר חטא העגל, כי קודם שחטאו היה מתקיים בישראל הכתוב (שמות כה ה) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' - בתוכו של כל אחד ואחד בבחינת 'לבבבי משכן אבנה', וכפירושו של רבנו **משה אלשיך** (שמות לא): וכבחינה זו היתה השכינה שורה בתוכו של כל אחד מישראל כפי שמתנהג במשכן ובמקדש. אמנם יצר סוכן בנו, ומעשה שטן הצליח להחטיא את ישראל בעוון המר - חטא העגל. עתה הוצרכו ישראל לדרך חדשה של השראת השכינה, ולשם כך היה עליהם להתאחד כדי להוציא הדבר מן הכח אל הפועל. כי רק בריכוז כל הכחות של כלל ישראל יהיה המשכן אחד, ותתגלה אלקותו יתברך בעולם העשייה, במקום בו מצוי הסתר והעלם גדול.

ובענין זה הביא הרב הקדוש רבי שמואל מסוכטשוב ז"ע בספרו **'שם משמואל'** (ויק"פ ופרה תרע"ד) את דברי חכמינו **במדרש** (שמו"ר לג ח) על הפסוק (שמות כה ב) 'ויקחו לי תרומה', שבשעת שצוה הקדוש ברוך הוא למשה על עסקי המשכן, אמר לפניו: רבוננו של עולם, יכולין הם ישראל לעשותו? אמר לו הקדוש ברוך הוא: אפלו אחד מישראל יכול לעשותו, שנאמר (שם) 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו'. וביאר על פי דברי חכמינו ז"ל **במסכת סוטה** (ג:), שבתחלה, קודם שחטאו ישראל, היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד, כפי שנאמר (דברים כ טו) 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך', וכיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם, ככתוב 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך' (שם).

כי קודם חטא היתה השראת השכינה בקרב כל אחד מבני ישראל, וממילא יכול היה כל אחד מהם לבנות את המשכן. ורק לאחר החטא לא היה די בעבודתו של כל יחיד, והוצרכה עבודת הכלל יחד.

והביא דברי אביו הגדול, הגאון הקדוש רבי אברהם מסוכטשוב ז"ע בעל **'אבני נזר'** שפרש את הטעם לכך שהקדימה תורה את מצוות השבת למלאכת המשכן רק בפרשת ויקהל, ולא בפרשת תרומה, על פי מאמר הזהר הקדוש (ח"ב קלה). שיום השבת הוא בבחינת 'רזא דאחד' - סוד האחדות, כי בו מתאספים ומתאחדים כל ישראל לעבודת הבורא.

לפני שחטאו בעגל לא הוצרכו לדבר זה, ולכן רק לאחר שזכר חטאם בפרשת כי-תשא, בא הציווי בפרשת ויקהל בסמיכות לענין מצוות השבת.

ועל פי דברי הי"ט משמואל יתבאר לנו היטב ענין זה שענו בו מפרשי התורה לבאר מפני מה האריכה התורה הקדושה כל כך בפרשיות המשכן, והקדישה לכך ארבע פרשיות הנראות ככפולות: כי לאחר שבפרשת תרומה נכתבה מלאכת כלי המשכן, ובפרשת תצוה נכתבה מלאכת בגדי הקדש ועבודת ימי המולאים, נכפל הענין בשנית בפרשיות ויקהל ופקודי בהן נכתב כי כפי שנצטוו ישראל כן עשו.

ולכאורה יכולה היתה התורה לכתב 'ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה אותם משה על פי ה', או בדומה לזה ודי בכך. ולשם מה באה כל אריכות הדברים?

והתשובה היא, שמצוות עשיית המשכן שנאמרה אחר החטא, בחינה אחרת לגמרי היתה בה, כי אז הוצרכו לכתב הכלל, ולא היה די לה בכח הפרט. ומשום כך הקהיל משה את כל עדת בני ישראל כדי להורות להם על מצות ה' בעשיית המשכן על ידי הכלל כלו.

על התורה

בלבע את כל הלחם בפעם אחת, ובכך אתה דומה לבהמה שגם היא אוכלת בתאוה גדולה כמוך!'

זמן רב הוסיף הרבי להוכיח את עצמו בשבט חובלים על 'תאוותיו המגושמות' ועד כמה הוא לא אוכל את מאכליו לשם שמים. מעיו של החסיד התהפכו לשמע דברי התוכחה שהשמיע הרבי לעצמו. הדברים החריפים בלטו על רקע הארוחה הדלה שאכל הרבי. 'על מה מוכיח הרבי את עצמו, על פרוסת לחם יבשה ותו לא, אהה ואני אנה אוליך את חרפתי', הרהר בשברון לב, 'עד כמה אני רחוק ממדרגה עילאית זו'.

לאחר כמה דקות של המתנה נשמע שוב קולו של הרבי, הפעם פונה הוא אל עצמו בנימה פייסנית משהו ואומר:

'לא, איני אוכל לשם תאוה, אלא רק בכדי לחזק את גופי שיהיה לי כוח ויכולת לעבוד את הבורא יתברך, הלוא אם אצום, לא אוכל אחר כך לעשות את רצון הבורא, ללמוד ולהתפלל כראוי!'

ואז חתך הרבי כוית נוסף מהפת ונתן בעבודתו של הרב"ק רבי מנחם מענדל מפרישלאן זיע"א שאף כאשר לא הספיק לטבול במקוה קודם התפילה, הקפיד לטבול ולשים אזור למתניו בטרם יאכל את סעודתו, וטעמו עמו שבגוד שכאשר נוגשים לתפילה יודע כל אחד כי הוא עומד לעסוק כעת בדבר מצוה, הרי שהאכילה נראית בעיני בני אדם כדבר ירוד ונחות ואינם משמים לבם לידע כי היא חלק גדול בעבודת השי"ת וגדלה מעלתה עד למאד, ודווקא משום כך היא צריכה הכנה רבה והתקדשות יתירה על מנת להחזיר ללב את רום מעלתה וחשיבותה של האכילה בקדושה.

מ'לך, מ'לך', גער בקול רם 'את מי אתה מרמה באמרך שכונתך באכילה זו רק להחיות נפשך ולעבד את הבורא ברוך הוא, הלא כל דברייך שקר וכזב! הלוא אתה רואה בעיניך איך שהתאוה הבהמית ממלאה אותך מכף רגל ועד ראש, אם היית יכול היית בולע את כל כיכר הלחם בפעם אחת! ואתה עוד מעז לשקר ולומר שאתה אוכל לשם שמים, בוש והיכלם!'

ולאחר כמה דקות של דממה נשמע שוב קולו של הרבי מפויס ומרוכך 'לא, לא, באמת אין אני אוכל מחמת תאוה, רק מה אעשה, הלוא נבראתי קורץ מחמר ובשר ודם, ואני חייב לתת לגוף שלי את שהוא דורש, שכן לולי זאת הוא לא יתקיים כלל, אם כן האמת היא שאני אוכל לשם קיום גופי בעלמא ולא לשם מטרם אחרת. ונתן לפני כוית נוסף.

במשך כל אותה העת ישב החסיד אל מול פני רבו שומע בעזעזע רב את החירופים שהשמיע הרבי כלפי עצמו. רעדה אחזה בו ופניו כוסו בחיזורון עז. הוא לא יכול היה שלא להיזכר בכל אותם אכילות מיותרות לחלוטין אשר הוא רגיל להכניס לגופו. נדמה לו כי דברי הרבי מכוונים למעשה אליו, והם חודרים לעומק ליבו ופוצעים אותו כהגון.

כאשר בירך הרבי ברכת המזון כבר הציפו הדמעות את עיניו. הוא ישב בפינתו שקוע בהרהורי, וכך ברגעים אלו הבין לראשונה עד כמה יש להתרחק ולהתנזר מעינוגי העולם.

הרבי קם ממקום מושבו ופנה לביתו מבלי לומר מאומה. החסיד ניסה להתרומם מעט אולם מרוב צער ועגמת נפש התחלף על מקומו. רק לאחר מאמצים הצליחו לעוררו. החוויה המרטיטה נצרכה בזיכרונו לנצח, ומני אז ואילך היה אוכל

את אכילתו לשם שמים, כך עלה והתקדש בקדושה של מעלה. ומה נאה להסמיך למעשה זה את דבריו הקדושים של הרבי רבי אלימלך בספרו הטהור 'נועים אלימלך' (פרשת קרח) המלמד כי עיקר התקדשות האדם והכנתו צריכה להיות לפני אכילתו ושתייתו וכהאי גוונא, עוד יותר מהכנתו לפני תורתו ותפילתו, וזאת משום שכאשר האדם עוסק בענייני קדושה אזי בלאו הכי אין כוחו של היצר חזק כל כך, ברם כאשר האדם עוסק בתאוות הגשמיות, אזי הוא נדרש לפרישות יתירה שלא תשלוט בו חלילה התאוה הגשמית.

ויש להסמיך לדברים אלו את מנהגו של הרב"ק רבי מנחם מענדל מפרישלאן זיע"א שאף כאשר לא הספיק לטבול במקוה קודם התפילה, הקפיד לטבול ולשים אזור למתניו בטרם יאכל את סעודתו, וטעמו עמו שבגוד שכאשר נוגשים לתפילה יודע כל אחד כי הוא עומד לעסוק כעת בדבר מצוה, הרי שהאכילה נראית בעיני בני אדם כדבר ירוד ונחות ואינם משמים לבם לידע כי היא חלק גדול בעבודת השי"ת וגדלה מעלתה עד למאד, ודווקא משום כך היא צריכה הכנה רבה והתקדשות יתירה על מנת להחזיר ללב את רום מעלתה וחשיבותה של האכילה בקדושה.

אכילתו של הרב"ק האהבת ישראל' מויניץ זיע"א עבודה גבוהה וקדושה יתירה. היה מקפיד לא להתכופף אלא האוכל, ואף לא לקרב את הצלחת אליו. לאחר כל כף אוכל שלקח לתוך פיו, הניח את הכף מידו והמתין כמה רגעים עד לפעם הבאה.

אחד מנכדיו החשובים העיד כי עקב אחריו כעשר שנים והבחין כי מעולם לא הכניס מזון לפיו אלא בידו הימנית. גם כשהיה פורס חלה מחתיכה גדולה עשה זאת רק בידו הימנית בלי סיוע השמאלית, אף שהדבר היה כרוך לפרקים במאמץ יתר.

יהודי שנכח פעם בסעודה שסעד ביחידות בביתו סיפר, כי ראה את רוב דביקותו בבוראו בשעת האכילה. לפני כל כף מאכל שהגיש לפניו הכריז בדבקות: 'רבונו דעלמא כולא'.

וסיפר הרב"ק האימרי חיים זיע"א, כי פעם בשעת הסעודה נכנס אליו יהודי נכבד ואחל לו: 'בתאבון'. העיר לו על כך האהבת ישראל: 'זה שנים רבות שאני עמל לאכול בלי תיאבון ואתם מאחלים לי תיאבון...'

ופעם כאשר יהודי הביא לפניו פירות ואמר שהפירות משובחים וטובים, הפטיר הרבי ואמר: 'לא כל מה שטוב צריכים לאכול... והייתה אמירה זו ביטוי להנהגתו הכללית להתנזר מתענוגי העולם הזה, ולקחת ממנו את הנצרך לו בלבד.

הברכה שמכרכים לאחר אכילת חמשה מיני דגן, או פרי משבעת המינים נקראת בפי חז"ל 'ברכה מעין שלוש', והיינו שיש בה מעין שלוש הברכות של ברכת המזון. בנוסף הברכה אומרים בה 'ונברך עליה בקדושה ובטהרה' בעוד שבנוסף

המקורי של ברכת המזון, לא מחזכות תיבות אלו והלוא דבר הוא, מפני מה דווקא בברכת מעין שלוש תקנו לאמרם!?

וביאר הרב"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א על פי דברי הגמרא במסכת ברכות (זב:) שחסידי הראשונים היו שוהים שלש שעות בתפילתם, שעה אחת קודם התפילה ושעה אחת אחר התפילה ושעה אחת היו מתפללים, וזאת משום שכאשר אדם מכין את עצמו זמן רב לפני התפילה, וכן בשעת התפילה קובע לעצמו זמן ארוך, הוא יכול לצמצם את מוחו ולכוון כראוי בעת התפילה.

וכך הם גם פני הדברים גם בענין עבודת האכילה, בסעודת קבע ניתן להתכונן ולכוון שהאכילה תהיה כמזבח ותעלה לגבוה, שכן קודם הסעודה יש לסדר את השולחן במפה ולחם מלח וסכין וכו' ואחר כך נטילת ידיים וכן יכול ללמוד באמצע הסעודה ולעיין בספרים הקדושים, וממילא יכול לאכול בקדושה ובטהרה.

מה שאין כן כשאוכלים דברי מזונות שלא בקביעות, ללא סדר והכנה ראוי, אי אפשר לצמצם המחשכל מה שאוכל יהא בקדושה וטהרה, ועל כן אנו מבקשים אחר האכילה שלכל הפחות ברכתנו תהיה בקדושה ובטהרה...

אופן שיבתו של הרב"ק מתולדות אהרן זיע"א לפני השולחן היה נאדר בקודש ומפעים ביותר, הוא קיים בעצמו את לשון הפסוק (ויקרא מא כב) 'זה השולחן אשר לפני ה', אחר אשר כל אכילתו ושתייתו היו נעשים בקדושה עילאה, מתוך יישוב הדעת. לעולם לא נכנה הרבי לתאוות הגוף, אדרבה הוא דגה אותם בכל תוקף ונלחם בהם בגבורה. סיפרו המקורבים שהיו במחיצתו כי מעולם לא אירע כי הרבי יבקש איזה דבר מאכל עבור עצמו. אם היה לפניו מה לאכול, היה אוכל, ובאם לא היה ממשך בעבודת קדשו. גם לאחר שעות ארוכות של תפילה מאומצת בימים טובים ובמועדים, היה משליט את שכלו על גופו, ואוכל במחנינות רבה, ללא כל גילוי אותות חפזון ורעב.

פעם בעת שראה אותו יהודי מודרני בעת האכילה איחל 'בתאבון' כמקובל. היצר הרבי על הברכה ומחה באומרה, 'האם אכילתי שביביל הנאה?! הרי אין רצוני אלא לכבוד השם יתברך...'

דברים כדורבנות כתב הרב"ק האמור ושמש זיע"א כי מי שלא זוהר לאכול בקדושה כיאות, אזי הוא מעמיד את עצמו בסכנה רוחנית גדולה ונוראה, שכן במאכלים מתגלגלים ניצוצות קדושים, והאדם מתקנם כאשר הוא אוכל לשם שמים ובקדושה, ברם, אם הוא אינו זוהר בכך, הרי שלא זו בלבד שאין הוא מעלה את הניצוץ למקורו, אלא שהניצוץ יגרום לו לנפילה רוחנית רחמנא ליצלן. והוא מביא בשם הרב הקדוש האלקי האב"ד דק"ק נשחיו וצוק"ל כי מסיבה זו חזורים לעיתים בעלי התשובה לקלוקלם מפני שאינם נוהרים

תפילה

פנינים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

ברומנו של עולם

מפורסם הוא מאמר חכמינו זכרונם לברכה במסכת ברכות (ו:) כי התפלה היא אחד מארבעה דברים "העומדים ברומנו של עולם, ובני אדם מזולזלי בהן", ופרש רש"י שהתפלה עולה למעלה, ועל כן היא קרויה דברים העומדים ברומנו של עולם.

דייק הגאון הקדוש רבי יעקב אביחצירא זי"ע בספרו 'פתוחי חותם' (שמות כה ב), את התבה "דברים" במשמעות של דיבורים, כלומר, דיבורי התפלה עולים לשמי מרום, וממשיכים שפע טובה וברכה למתפלל ולכל העולם, ומאחר ופעולות אלו נעשות ברומנו של עולם, כלומר ברובד הרוחני שבעולם, לפיכך אין שייך שיעשו פעולות אלו אלא על ידי כוונת הלב כראוי, שכן גם הכוונה היא דבר רוחני ולה הכח לפעול בעולמות העליונים.

ולאור הבנה זו ביאר את הפסוקים (שמות כה א) 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי'.

את המלה 'תרומה' יש לפרש מלשון 'רום', כרמו לתפלה, שהיא מן הדברים העומדים ברומנו של עולם, והקדוש ברוך הוא מורה למשה להודיע לישראל ולהזהירם, כי עקר עבודת התפלה היא בלב, כפי שממשיך ואומר, 'מאת אשר איש אשר ידבנו לבו', כלומר שמכוון לבו כראוי בשעת התפלה, ממנו 'תקחו את תרומתי', דהיינו, תקבלו את תפילתי, אבל מי שאינו מכוון את לבו ורק מוציא הדברים מהשפה ולחץ - לא תקובל תפילתו!

ועל פי המעשה הנפלא הבא, נוכל ליישב באופן מדהים את פשט הכתוב במשמעות 'תרומה' כנדבה, עם משמעות התפלה כפי שדרש האביר יעקב:

היה זה בתקופה שהיה הרב הקדוש רבי אשר ישעיה מרופשיץ זי"ע, חתנו של הרב הקדוש רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע, שרוי בדחק גדול.

על פי הצעת חותנו, יצא רבי אשר ישעיה לעירת הסביבה כדי לקבץ מעות. כששב לביתו התעניין רבי נפתלי כיצד עברה עליו הנסיעה, ושאלו: "האם היית ברימנוב אצל הרב הקדוש רבי צבי הירש מרימנוב?"

נענה רבי אשר ישעיה בחיוב, "וכמה נתן לך?" הוסיף רבי נפתלי לשאול, "בדאי נתן עשרה רובל כסף...". ענה החתן: "יותר מכך נתן לך".

המשיך החתן לשאל: "האם נתן לך עשרים רובל כסף?"

"יותר מכך", הגיב רבי אשר ישעיה, ורבי נפתלי המשיך לשאול, עוד ועוד, עד

שאשאלו: "האם נתן לך מאה רובל כסף?" אשר רבי אשר ישעיה, כי אכן קבל מאת רבי צבי הירש סכום נכבד בן מאה רובל כסף טבין ותקלין.

כשמעו זאת, נענה רבי נפתלי ואמר: "מכבר רגיל אני לשמע תיאורים נפלאים על תפלתו של הרבי מרימנוב, כיצד הוא מתפלל בכונה עצומה עד שהוא מתנתק

ממש מגופו ומכל עניני העולם, ותמיד הייתי מבקש לדעת מהיכן זכה למעלה נשגבה זו. כעת, כשנודע לי מכח הצדקה המיוחדת שלו, כבר אין שום חידוש בכח כוונתו העצומה, מפני שצדקה בעין יפה מביאה את האדם לתפלה בכונה".

"ואם תשאל", הוסיף רבי נפתלי, "מהיכן יודע אני כי הא בהא תליא, והצדקה גורמת לכוונה? ובכן, בידי הוה עובדא. זכרנוני שפעם לאחר ראש השנה נותרו בידי עשרים רובל כסף בלבד, לאחר כל הוצאות החג המרבות, ובהם תכננתי לשלם את חובותי - לסוחר הקמח עשרה רובל ולקצב עשרה רובל.

בתוך כך באה אלי אשה כשהיא בוכה בכי רב וצועקת במר לבה על כך שהיא עומדת להשיא את בתה ובידה אין כלום. לא יכולתי לראות בצערה, ונתתי לה עשרה רובל. שמחה האשה שמחה גדולה, ואמרה שממון זה יועיל לה מאוד והוא ממש הצלה בעבורה, אך הוסיפה ואמרה, שאילו היו לה עוד עשרה רובל, היה ביכולתה לערוך את החתונה ברוח ולשלם את כל ההוצאות בכי טוב.

כשמעתי כך, נתתי לה גם את העשרה רובל הנותרים. נתינה זו באה בהתגברות גדולה ובמאמץ עליון מצדי, שהרי כאמור בכסף זה היה ככוונתי לשלם את חובותי, וכעת נותרתי חסר פרוטה.

לאחר מכן נעמדתי להתפלל, ובאותה תפלה זכיתי לחוש בהתעלות עצומה, ולכוון כראוי במעלה עליונה.

מכאן למדתי שעל ידי נתינת צדקה בעין יפה, זוכים להתפלל בכונה. לפיכך, אחר שנודע לי מכח צדקתו של הרבי מרימנוב, כבר אין לי שום תמיהה על כך כוונתו!

מן המעשה הזה יוארו דברי רבי יעקב אביחצירא באור חדש, לא בכדי נקראה התפלה בלשון 'תרומה' - מאחר שבכח הצדקה להביא את האדם להתפלל בכונה, על כן תבת 'תרומה' כוללת את שתי המשמעותות: צדקה ותפלה, כי הא בהא תליא.

איזה היא הדרך לשינאווא?

הקשה רבנו האור החיים הקדוש זי"ע על הפסוק (שמות כז) 'אבני שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן, מדוע הזכיר הכתוב את האבנים הטובות בסוף למרות שהם יקרות וחשובות יותר מהקודמים להם? ומן הראוי היה לו לסדרם קודם זהב וכסף כי הם מעלים מהם!

ותרץ הרב הקדוש רבי פינחס מנחם מפילץ זי"ע בספרו 'שפתי צדיק' (תרימה אות ג), שהמינים שהוזכרו קודם, לא הייתה קצבה בהבאתם, ולכן הביאים רבים, ואלו אבני שהם והמלואים היו נצרכות רק לאפוד ולחושן, וממילא לא יכלו לזכות בנדבתם אלא אנשים בודדים. לפיכך חשיבותם שוותה אצל המינים הקודמים שאותם הביאו אנשים רבים, כי אין דומה מרבים העושים את המצוה למעטים העושים את המצוה.

ומתוך כך מפליג הרב הקדוש מפילץ בתוכחת מוסר אודות מעלת התפלה במנין שיש בה כח הרבים, וכנגד הטעות

שהתפשטה בין החסידים, שמתפללים ביחידות.

הוסיף הרב הקדוש מפילץ שאין ראיה מקדושי עליון רבותינו זכרונם לברכה ואף מחסידים בעלי מדרגה שהיו נוהגים להתפלל ביחידות, כי אין לנו השגה בהם ובעבודתם בקדושה, הם היו דבוקים ונכללים בתמידות בכלל ישראל, אבל פשוטים כערכנו צריכים להכליל עצמנו בפועל ממש עם הציבור.

כדברים האלו כתב בצואתו: "אבקש שתראו בכל עז להתפלל בצבור ולשמע קריאת התורה בכל לב שלא לזלזל בעניית ברכו.

ומה שהתפללו רבותינו ז"ל ביחידות אני יודע כמה היה יקר בעיניהם דברי חז"ל עד נפש. על זה נאמר (משלי כה ו) 'במקום גדלים אל תעמד'. בלי ספק היה להם טעמים עצומים ואין להדמות".

מספר שפעם נכנס הרב הקדוש רבי שמחה ישכר בער מצעשינוב זי"ע לבית המדרש, לאחר שעת התפלה, ומצא שם אברך בן עליה עומד ומתחטא לפני קונו בדבקות יתרה בתפלה.

"היתכן הדבר", תמה הרבי ופנה אליו בגערה, "להתפלל ביחידות וללא מנין?" האברך לא נותר ללא מענה. "גם רבי חנה מקאלשיץ, שאר בשרו של הרבי, מתפלל לעתים ביחידות", טען מנגד.

נענה הרבי בקפידה, נשא משלו ויאמר: "הדרך המובילה לשינאווא, אל אבי הגדול הרב הקדוש משינאווא זי"ע, לא הייתה סוגה בשושים.

אדרבה, על החסידים המכתמים רגליהם להסתופף בצל הרבי היה לעבר כמה וכמה תחנות, זו יותר מאתגרת מרעותה, על מנת להגיע לשינאווא בסופו של דבר".

"ראשית היו עוליה על הרכבת המובילה לעיר טרענטש, שם הועידו פניהם אל הנהר הגדול הסמוך לעיר והצטופפו בתת-תנאים על ספינה שתעביר אותם לגדה שממול. לאחר חציית הנהר, נדרש מהם לשכור עגלה מקרטעת ועלובה - לתחםם לתקציב הדל אותו נשאו בצלקונם ובצרוף כמה וכמה חסידים על מנת לחסך בהוצאות, ולהטלטל בה עד שינאווא הרחוקה כברת דרך מנהרה".

"המצב היה שונה בתכלית", המשיך הרבי, "כשהיה מופיע על גדת הנהר גביר אדיר ונגיד חשוב כמו רבי משה וקסלר מטורנא". הלה ידוע היה כאוהב ותומך רבנו, בעל ממון אשר עסקיו חובקים עולם ויכולותיו הכספיות עולות על כל דמיון.

רבי משה יכול היה לשכור לבדו כרכרה רחבת ידים ונעימה לישיבה, לנסוע בה בשלוה עד שינאווא מבלי להזדקק לחברתם של אחרים או לנשיאתם בנטל התשלום.

"הרבי מקאלשיץ" הטעים הרבי, "הנו כאותו גביר, אשר אינו זקוק לחברתם של אחרים על מנת להגיע למחוז חפצו.

אך עבור פשוטי עם כערכנו, אין די בכך. אנו מוכרחים להמתין עד שיתאספו יהודים נוספים, לצרף אותם למסע'

התפלה ורק כך נוכל להשיג את המטרה הנעלית!"

נעלה שערי תרומים

על הקפדתו הגדולה של הרב הקדוש רבי אברהם יצחק מתולדות אהרן זי"ע בעל 'דברי אמונה' על תפלה במנין, ספרו שכאשר היה נוסע לנפש בהרים, וכן בהיותו בחוץ לארץ לצרף אסוף כסף לשיבה בשראשה עמד, היה מזויל מכיסו ממון רב כדי לנסוע למקום שיש בו מקוה טהרה ובית כנסת שבו יוכל להתפלל במנין.

בראשית ימי הנהגתו עבר ניתוח קשה ומסכן, והיה מאושפז במשך שבועיים בבית החולים, וכל ימיו הצטער על אותם הימים שבהם לא היה יכול להתפלל במנין כרצונו.

כיוצא בזה מסופר על הגאון הצדיק רבי משה אריה פריינד זי"ע, רבה של ירושלים, שנסע לחוץ לארץ, והגיע לעיירה קטנה בשעות אחר הצהריים.

למרות עייפותו הרבה מטורח הדרך ועמלה, בקש רבי משה אריה להתפלל מיד תפלת מנחה, אך בעל האכסניה הציע שקדם יעלה על משכבו וינחו מעט, ואחר כך הוא יארגן מנין אנשים לתפלה.

סבר רבי משה אריה וקבל ופנה לתנומה קצרה, אך כשנעור משנתו נודע לו כי מנין אחד מרכזי יש בעירה, ושם כבר התפללו כל הציבור תפלת המנחה, ומנין נוסף לא יהיה יותר...

רבי משה אריה לא ידע את נפשו, אחוז בחבלי צערו החל להסתובב בחדרו ובהי ואנה, ולפתע נעמד על מקומו ופרץ בבכי תמרורים, באופן שמעולם לא ראו אצלו. זמן רב געה בבכייה ומאן להנחם על תקלה זו שבאה לידו, שהפסיד תפלה במנין...

ומעשה באתם שהיה בדרכו לחוצה לארץ, וטרם צאתו מן הארץ ביקש ליטול ברכת פרדה ממורו ורבו, רבי משה אריה. בהגיעו אל בית הרב, מצא את דלת חדרו סגורה. האיש המתין זמן רב, ומשראה כי עלול הוא לאחר את הטיסה, או שיאלץ להתפלל כשהוא יושב בשעת הטיסה, התפלל מנחה ביחידות.

בינתיים יצא הרב מחדרו, וכשראה אדם המתפלל ליד חדרו יחידי, החל מוכיח אותו קשות על כך. גם כשהלה נסה לתרץ ולהצדיק את עצמו, הרב לא קבל את הטענות והוסיף לנזף בו באמרו: "אין על זה שום תירוץ! לא מתפללים ביחידות!"

מארע זה הפליא את כל הרואים, אשר הכירו את הרב כנוה לבריות וסבלן, אך כשמדבר בתפלה ביחידות יצא מגדרו ושינה טעמו לאחוז בדרך של גערה ותוכחה נמרצת.

הקפדתו של רבי אהרן קוטלר

הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל האריך ימים, וזכה להגיע לזקנה מפלגת עד לפטירתו בגיל תשעים וארבע שנים. לעת זקנותו שאלוהו 'במה הארכת ימים', והוא השיב: כאשר אדם בא למנין בין עשרה הראשונים, הוא זוכה לאריכות ימים!

לאכול בקדושה כראוי, ועל ידי כך הניצוצות המגולגלים במאכלים שאוכלים מושכים אותם ומפילים אותם ממדרגת התשובה השלימה אליה הגיעו בעמל רב.

דברים דומים אמר גם המגיד ממעזריטש זיע"א על דברי הגמרא (שבת קכט:): האוכל ועומד הרי הוא קרוב למיתה יותר מן החיים. וביאר את פנימיות הדברים, ש'אכל ועמד' היינו אם אכל ולא בירר את הניצוצות הקדושים הטמונים וגזזים בתוך דברי המאכל, אזי הוא קרוב למיתה, שכן מי שאוכל בקדושה ובטהרה לשם שמים, הרי הוא מעלה את הניצוץ למקורו. אולם מי שאוכל לשם תאוה בעלמא, הניצוץ מוריד אותו ומשפיל אותו, בחנינת מיתה.

רבות היה מעורר הרה"ק הבית ישראל מגור זיע"א את המסתופפים בצילו על אכילתם שתהא בקדושה ולשם שמים כראוי, לא לשם מילוי התאוה, אלא על מנת שהאכילה תחזק את האדם ותסייע לו בעבודת הבורא. אירע פעם ששאל את אחד האורחים שהסבו לשולחן בקדושה רבא: במאי בעית טפי, בחמימי או בקריי? הלה שתביבם היו בעיניו השיריים משולחן גבוה השיב על אתר: בשניהם!

היחיוו הרב נמרצות: הייתכן? וכי ליהודי מותר להכלי? והיכן קדש עצמך במותר לך? מלמל החסיד במורא: כאן הכל קדושה.

נגעו לו ה'בית ישראל' בראשו ואמר: איתא בספרים, שבכל ימות השנה הגוף רוצה לאכול והנשמה מסרבת, שכן הגוף נמשך לחומריות ואילו הנשמה משתוקקת רק לקדושה ולרוחניות. שניהם הם הדברים בערב יום כיפור, שאז גם עצם האכילה היא מצוה, ולכן מסכימים שניהם יחדיו לאכול. כן הדבר גם כן בשולחן גבוה, כפי שאמרת, פה הכל קדושה, כאן החשק לאכול בא גם הוא מצד הנשמה.

פעמים קרה שאי מי הושיט ידו מעצמו אל המאכלים שעמדו על השולחן. מיד העיר לו ה'בית ישראל': 'אכול כאיש יהודי'. או הזכיר את דברי הרמב"ם במנין המצוות (מ"ח צ"ה) 'שלא לאכול ולשתות כדרך זולת וסובא'. מאידך, כאשר משך מישהו את ידיו מן המאכלים, כדרך הצנועים, נוף בו שלא יצדק הרבה, שלא יצנח דרך גאות. ויש שהתבטא בחריפות: 'אצלך נראה מתגבר יצר הכבוד על יצר התאוה'.

ומרגלא בפומיה: 'וככה תאכלו אתו, מתניכם חגורים', כשבאים אל האכילה, צריך לאזור חלציו בגבורה ('זיך גיט אונטער גארטלען'), כדאיתא בהר הקדוש (פרשת עקב): 'שעת אכילה - שעת מלחמה'. והיה אומר משמו של הרה"ק רבי משה מקוברין זיע"א כתוב (בראשית טו א) 'כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה, כירק עשב נתתי לכם את כל'. אמר הקב"ה לנח, מעכשיו שהתרת לכם בשר למאכל, ראו שתאכלוהו כירק עשב בעלמא. דהיינו, בלי להתגשם.

ופעם התייחס הרבי למבואר בספרי הסוד כי בכל דבר מאכל גנוזים ניצוצות קדושים, ויש לתקנם ולהשיב למקורם, אולם, הזוהר הרבי, משל למה הדבר דומה לטובע בנהר, ויירד חברו להצילו. בודאי מחויב הוא לדעת כיצד לאחוז בו ולמשותו החוצה. ולא, עלול הטובע למשוך גם אותו למצולות. כן באוכל, יש מי שבא לעשות תיקונים על ידי האכילה ולהעלות ניצוצות הקדושה, אך למעשה המאכל מושכו אל ההנאה והתאוה החממית. פעם, כשנוקק להציע לאחד מאורחיו מאכל נוסף משום 'ספק ברכות', דהינו, שיפטר בכרחה זו מין אכל אחר שנסתפק אם לברך

עליו, אמר לאורח: אין לך מושג כלל מה טוב חלקך שנודמן לך עכשיו לאכול מה כדי לברך ברכה, במקום לברך כדי לאכול. והלא לפנים היו יהודים עובדי השם שכל אכילותיהם היו רק לצורך הברכה. אכלו כדי שיצטרכו לברך את ה'. והיה דורש כמין חומר את הכתוב (במדבר טו ט) 'והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה', פרוש, אפלו כאשר נוקקים בהכרח לעניינים גשמיים, ללחם הארץ, גם אז יש לכוון אל הרוחניות - 'תרימו תרומה לה'.

וברצותו לבאר את ריבוי הקדושה שמתווספת לאדם כאשר הוא אוכל לשם שמים ובקדושה, הביא את דברי זקנו הרה"ק ה'חודשי הרי"ם זיע"א, שביאר את מנהגם של חסידים לשבת להסב יחד לטעימה לאחר שסיימו את תפילתם, זאת משום שבסיום התפלה לבם נשבר בקרבם, שכן הם חשים כי לא התקרבו כראוי אל השי"ת להכיר את אלקותו. כיון שכך הם פונים לסעודה כדי לנסות אולי ישיגו בכל זאת מה - אם לא את הבחינה של 'ידע שור קנהו', אזי לפחות את הדרגה של 'חמור אבוס בעליו'.

כסף כשר

זע"שית מנרת זהב טהור מקשה תעשה המנורה... (שמות כה לא-ל).

פירש הרה"ק רבי מרדכי מנעשכזי זיע"א: העבודה הקשה ביותר היא 'זהב טהור', שיהיה הכסף והזהב של האדם טהור מבלי סרך איסור גזל וכיוצא בזאת מוזכר מכל שמץ של מחשבת פסול.

על כך ממשיך הפסוק ואומר 'תעשה המנורה', כלומר הוזהב למדרגה עלילית זו הוא בדוגמת המנורה הטהורה, שכן הוא מסלק את חשכת אפלת העולם הזה ומזריח בו את אור הקדושה.

כשם שכסף שהושג בדרכי רמיה מאוס הוא, כך כספו של מי שאינו מתנהג כראוי בכל הליכותיו ולא דוקא במה שקשור להשתת הממון, מתועב בעיני הצדיקים, והם אינם רוצים ליהנות ממנו אפילו בשווה פרוטה.

כך למדים אנו ממעשה אותו סיפר החסיד רבי נח גד ויינטרוב ז"ל על הרה"ק בעל 'תפארת שלמה' מראדומסק זיע"א.

נכנס אליו יהודי ואמר: 'יש בידי מטבע זהוב וברצוני לתת אותו לרבי כפדיון נפש'. אולם להפתעתו סירב הרבי בכל תוקף וימאן ליתול את הזהוב מידי. הסירוב ההחלטי של הרבי לא היה כשברו של אותו אדם והוא ניסה לשכנע את הרבי שיטול ממנו את הזהוב.

כאשר נוכח לדעת כי החלטתו של הרבי נותרת בעינה, ניסה מכיוון אחר ואמר: 'אם הרבי לא רוצה לקחת לעצמו, ייקח זאת לצדקה'.

לזאת, סבר, בוודאי לא יסרב הרבי. ברם הרבי דחה את הרעיון בשתי ידיים: וכי לא תוכל לתת זאת בעצמך לצדקה? האם אני משרת שלך? שנית, הלא עומדת כאן על השלחן קופת צדקה ותוכל להטיל בה המטבע. כעס האיש, ורק את המטבע לתוך הקופה והלך לדרכו.

במהלך כל אותה העת עמד משמשו של הרבי מהצד והביט בהשתאות במתרחש, הוא שידע יותר מכל את מצב הפרנסה הקשה של הרבי, לא האמין למשמע אזניו. בעיני רוחו כבר חזה את אגדת הרווחה שתתפשט בביתו של הרבי, כאשר יגיע לשם מטבע הזהב, והנה הרבי שלא כהרגלו מתנער מהיהודי וממעלותיו, ואינו מסכים לקבל לידיו את המעות אפילו לא לצדקה.

כאשר נוכח הרבי בפליאתו פנה אליו ואמר לו: לבטח תמה אתה על שום מה דחית בשתי ידיים את מטבע הזהב, בעוד שהמצב בביתו אינו שפיר בלשון המעטה, והרבנית הצדקנית נאלצת לבזוז את עצמה ולמכור נוצות בשוק בכדי להביא מעט לחם הביתה. ברם - המשיך הרבי ואמר - כאשר יבוא יהודי זה לפני בית של מעלה, ישאלו אותו מה עשה עם הכסף הרב שהעניק לו הקדוש ברוך הוא בשנות שהותו בעולם הזה, והוא ישיב כי לבעל עבירה אחד נתן סכום מסוים של דינרים, ואילו לבעל עבירה שני נתן סכום דומה וכן הלאה רח"ל. לבסוף יזכיר גם אותי ויאמר:

גם לרבי שלמה מראדומסק נתתי זהוב אחד. כך יעמדו שם כל בעלי העבירות שהיה שותף בממונו במעשיהם ואף אני אאלץ לעמוד בתוכם. משכך איני מעונין ליהנות ולו בפרוטה אחת מממונו של יהודי זה.

הוסף רבי נח גד ואמר:
יש לידע כי כסף שאינו בא ממקום קדוש, יכול חלילה להוריד את האדם ממדרגותיו ולגרמו לו לנזק רוחני כבד. ולאידך גיסא, כסף שמקבל האדם מאיש צדיק שהשיג את כספו בדרכי ישר ואמונה, מביא עימו ברכה ליהודי המקבל, ברכה בגשמיות ורוחניות. על דרך הנאמר (פסחים ק"ב). 'כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך'.

האודות הממון

זו"ו העמדים וחשקיהם כסף (שמות כו ז). בעירו של הרה"ק התפארת שלמה זיע"א היה דר יהודי תלמיד חכם ויודע ספר, אוהב תורה ובקי באותיותיה. ברם כשם שהיתה בו אהבה לתורה, כך ליהטה בליבו תאוות הממון. כך שימשו בליבו שתי תשוקות אלו בערבוביה, כאשר מחד גיסא היה עושה לילות כימים, בעיון בעומק הסוגיות בחריפות ובבקיאות, ומאידך גיסא בשעותיו הפנויות היה שולח את ידו בעסקים שונים ומשונים, שכל תכליתם לא היה אלא להתעשר ולצבור הון רב.

פעם, לאחר שישב בבית המדרש לילה שלם ולמד בעיון סוגייה עמוקה שהתפרשה על פני שלושה דפי גמרא, ניגש אליו הרה"ק התפארת שלמה זיע"א והפטיר לעברו את לשון הכתוב בפרשתנו (שמות כו ז):

זו"ו העמדים וחשקיהם כסף...
כאומר: ששה עמודי גמרא למדת, ועדיין יש לך חשק לכסף...

תאוות הממון היא אחת מהתאוות הקשות ביותר שקיימות בעולם, ובכדי לזכות להפחית ולו במעט את התשוקה העזה המקננת בלב האדם לממון, יש צורך בעבודה מרובה וביגיעה יתירה, או אז זוכה האדם לכוף לכסף ולהוביל להתנתק לחלוטין מתאוות הממון והוא הופך בעיניו לדבר שנוא ומאוס.

דברים נוראים כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זיע"א (אמור תרע"א) על זקנו השרף מקאצק זיע"א, שהיה רחוק בתכלית הריחוק מהעולם הזה ומבהליו. בעת שהסתופף בצילו של רבו הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא זיע"א אמר לו פעם ידידו הרה"ק רבי פייבל מגריצא זיע"א דבר מה הקשור לכסף, נזעק רבי מנדל מקאצק זיע"א:

כסף? איני שונא דבר זה בתכלית השנאה!
סיפר רבי פייבל: זעקתו של השרף פילחה את לבבי וחדרה למעמקי נפשי, במשך כמה חודשים (!) היה הכסף מאוס ונתעב בעיני, עד שלא הייתי יכול להביט בו כלל.

תאוות הממון עלולה להביא את האדם לידי מעשים אשר לא יעשו, הכסף שמתכנן האדם להרוויח ממעשים אלו שאינם עולים בקנה אחד עם חובתו המוסרית כלפי אלוקים ואדם, עלול לסנוור את עיניו, וליטול ממנו את שיקול הדעת הנכון.

ואכן, רבי אליהו היה ידוע בהנהגתו המיוחדת, שמעולם לא אחר לתפלה בציבור. פעם אחת, שכיהה כבר זקן בא בימים, חלה בחום גבוה שהגיע עד ארבעים ושתים מעלות, ולא יכול היה לבוא לישיבה במשך שבועיים.

בימי מחלתו התקיים בביתו מנין קבוע, ולמרות שהיה בחלשה עצומה עד כדי סכנת חיים, היה קם ממטתו לתפלה, לובש את חליפתו ומגבעתו במאמץ עצום, ומתפלל בקול רם והתלהבות כדרכו ביישיבה. כמה פעמים מעדו רגליו והיה צריך לאחוז בו כדי שלא יפול, אולם הוא לא ויתר אפלו על תפלה אחת של 'עת רצון'.

מסופר, כי בשנת תרצ"ג נקלעה ישיבת קלצק לקשיים תקציביים גדולים. ראש הישיבה הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל נאלץ לצאת למסע התרמה באנגליה. בדרכו הגיע לעיר גייטסהד, שם התדפק על דלת ביתו של אחד מגדולי עשירי הקהילה, אלא שהאיש, שהיה מיוצאי אשכנז, הקפיד מאד על לוח הזמנים.

על דלתו היה תלי שלט ובו זמני קבלת הקהל, שלאחר שהרב אחר במספר דקות, סרב העשיר לפתח את דלתו, על אף שידע מיהו הרב הממתין בחוץ ומהי תכלית בואו.

אי נעימות גדולה נגרמה לרבי אהרן כאשר במשך דקות ארוכות הוא עומד בחוץ ונוקש על הדלת ללא הועיל, זאת מלבד עגמת הנפש והאכזבה מכך שלא זכה לקבל שום תרומה מאותו גביר.

עשרות שנים לאחר מכן, שוב יצא לרבי אהרן להגיע לעיר גייטסהד. אחד מהבאים לקבל את פניו היה אותו עשיר, שכבר הספיק להזדקן, והוא בקש את מחילתו על אותו מעמד שבו לא חס על כבודו תורתו ולא פתח בפניו את דלת ביתו.

על אתר השיב לו רבי אהרן: "מחול לך, מחול לך. לא אחזר כי אי נעימות ועגמת נפש גדולה נגרמו לי, אך נודע לי מאנשי המקום כי הנך מקפיד מאד על תפלה במנין, יום-יום אתה מגיע בדיוק מופלא לבית הכנסת ואינך מאחר אפלו בדקה אחת!"

מאחר ששמירת הזמנים שהורגלת בה היא זו שעוזרת לך לשמור בקביעות ובידייקנות על זמני התפלה בציבור, אין לי שום הקפדה עליך והנני מוחל לך מחילה גמורה מכל לבי!"

